فصلنامهٔ پژوهش‌های پولی_ بانکی
سال پانزدهم، شمارهٔ ۵۲، تابستان ۱۴۰۱
صفحات ۲۱۵_۲۴۲

عوامل مؤثر در ایجاد تسهیلات غیرجاری در صنعت بانکداری ایران و برآورد آثار ناشی از اندازه‌گیری آن بر مبنای اجرای الزامات IFRS

قاسم بولو [*]
مینا مصدر [†]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۲۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۱۵

چکیده

نحوهٔ شناسایی و اندازه‌گیری تسهیلات غیرجاری براساس استانداردهای حسابداری ایران با IFRS متفاوت است. هدف این پژوهش شناسایی عوامل مؤثر در ایجاد و افزایش تسهیلات غیرجاری (NPLs) در صنعت بانکداری ایران و اثرات ناشی از اندازه‌گیری آن از طریق اجرای IFRS است. پس از انجام مطالعهٔ نظام‌مند، سؤالات پرسشنامه طراحی و به‌منظور گردآوری نظر خبرگان و دست‌اندرکاران گزارشگری مالی بانک‌ها، ارسال شد. پاسخ‌های دریافتی با استفاده از منطق فازی تحلیل شد. نتایج نشان می‌دهد برخی ویژگی‌های محیط گزارشگری مالی بانک‌ها در ایران نظیر ساختار محیط اقتصادی، ضعف سازوکارهای پاسخ‌گویی و پاسخ‌خواهی، ضعف حاکمیت شرکتی و ساختارهای کنترل داخلی و ناکارآمدی فرایند وصول مطالبات سبب ایجاد و افزایش تسهیلات غیرجاری شده است. بالابودن حجم NPLs در صنعت بانکداری ایران به‌عنوان یکی از چالش‌های اساسی اجرای IFRS مطرح است. تفاوت بااهمیت در نحوهٔ اندازه‌گیری تسهیلات براساس استانداردهای حسابداری ایران و همچنین مقررات ذخیره‌گیری بانک مرکزی ج.ا.ا. با الزامات IFRS سبب می‌شود با اندازه‌گیری تسهیلات به ارزش منصفانه، خالص ارزش ترازنامه و نسبت کفایت سرمایهٔ بانک‌ها به‌نحو قابلِ‌ملاحظه‌ای کاهش یابد. علاوه‌براین، رویکرد سخت‌گیرانه و آینده‌نگر مقررات ذخیره‌گیری براساس مدل زیان اعتباری موردانتظار، سبب افزایش حجم ذخایر بانک‌ها و تأثیر منفی بر نسبت کفایت سرمایه خواهد شد.

واژه‌های کلیدی: صنعت بانکداری ایران، استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی (IFRS)، تسهیلات غیرجاری (NPLs).
طبقه‌بندی JEL: M41, G21

---

[*] دانشیار، گروه حسابداری، دانشگاه علامه طباطبایی، ghblue20@yahoo.com
[†] دانشجوی دکتری مدیریت مالی، پژوهشکدهٔ پولی و بانکی بانک مرکزی ج.ا.ا. (نویسندهٔ مسئول)، m_mosader@yahoo.com

این مقاله مستخرج از بخشی از نتایج پروژهٔ تحقیقاتی گسترده‌ای است که در پژوهشکدهٔ پولی و بانکی بانک مرکزی ج.ا.ا. به‌انجام رسیده است.

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]
[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

۱ مقدمه

در سال‌های اخیر، یکی از مهم‌ترین چالش‌هایی که نظام بانکی کشور با آن مواجه بوده افزایش میزان مطالبات غیرجاری[1] (NPLs) است. شناخت بموقع زیان‌های اقتصادی و افزایش کیفیت دارایی‌های بانک‌ها در پیشگیری از رخداد بحران‌های بانکی نقش مهمی دارد. ضعف مدیریت ریسک اعتباری بانک‌ها سبب افزایش احتمال مواجهه با بحران‌های بانکی می‌شود؛ لذا، اجرای IFRS 9 و مدل زیان اعتباری موردانتظار[2] (ECL) گام مهمی برای پوشش ضعف شناسایی زیان کاهش ارزش تسهیلات در زمان بحران مالی بود که بسیار کم و دیرهنگام موردمحاسبه قرار می‌گرفت. در IFRS 9 در همان مقطع زمانی که تسهیلات اعطا می‌شود، متناسب با آن نیز زیان موردانتظار برای ۱۲ ماه آتی محاسبه می‌شود، و در تاریخ گزارشگری بعدی متناسب با افزایش قابل‌توجه در ریسک اعتباری، زیان اعتباری موردانتظار برای کل چرخهٔ عمر تسهیلات محاسبه می‌شود. بدین‌ترتیب با شناخت بموقع دارایی‌های غیرجاری، میزان سهم آن‌ها از ترازنامهٔ بانک‌ها تا حد قابل‌توجهی کاهش می‌یابد (باودینو و همکاران[3]، ۲۰۱۸). علاوه بر الزامات مدل زیان اعتباری موردانتظار، اندازه‌گیری ارزش منصفانهٔ تسهیلات در شناخت اولیه و افشای آن در اندازه‌گیری‌های بعدی (اندازه‌گیری به بهای مستهلک‌شده) نیز سبب انعکاس ارزش واقعی تسهیلات می‌شود. آشکارشدن هزینه فرصت واقعی منابع بانک می‌تواند به تخصیص بهینهٔ منابع و در نتیجه کاهش حجم NPLs کمک کند.

اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران از ابعاد زمانی کوتاه‌مدت و بلندمدت، در حجم تسهیلات غیرجاری تأثیرگذار است. در برخی از کشورها نظیر ایران، عوامل متعددی ازجمله اجرای ناقص حسابداری تعهدی و همچنین کوچ بی‌تمهید بانک‌ها از مبنای نقدی به تعهدی سبب شده است حجم دارایی‌های موهوم و سودهای موهوم در ترازنامهٔ بانک‌ها به میزان قابل‌توجهی افزایش یابد (بدری، ۱۳۹۵)؛ بنابراین، اجرای IFRS سبب افزایش شفافیت ترازنامهٔ بانک‌ها می‌شود که در سال‌های نخست اجرای این استاندارد خالص ارزش دارایی‌ها به میزان قابل‌توجهی کاهش خواهد یافت.

در این پژوهش از روش آمیخته که شامل روش‌های کیفی و کمی است بهره گرفته شده است. در روش کیفی از مطالعه نظام‌مند برای گردآوری داده‌ها استفاده شده است. در این

---

[1] Non-Performing Loans, NPLs

[2] Expected Credit Loss, ECL

[3] Baudino et al.

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از تکنیک کدگذاری نظریه‌پردازی داده‌بنیاد انجام شده است. در روش کمی نیز از پرسشنامه برای گردآوری داده‌ها استفاده شده که با آزمون‌ها و مدل‌های آماری تجزیه و تحلیل شده است.

این پژوهش در صنعت بانکداری ایران، با توجه به ویژگی خاص محیط گزارشگری مالی بانک‌ها (محیط اقتصادی و کسب و کار بانکی) از حیث موضوع و همچنین با استفاده از یک متدولوژی ترکیبی، یک پژوهش جدید و کاربردی است.

در ادامه در بخش‌های ۲ و ۳، مبانی نظری و پیشینهٔ پژوهش‌های بین‌المللی، در بخش ۴ روش‌شناسی پژوهش (شامل نحوهٔ طراحی پرسشنامه، جامعه و نمونهٔ آماری، نحوهٔ گردآوری و تجزیه‌وتحلیل داده‌ها)، در بخش ۵ پایایی و روایی پرسشنامه‌ها، در بخش ۶ یافته‌ها، و در پایان نیز بحث و نتیجه‌گیری ارائه می‌شود.

۲ مبانی نظری

۲. ۱ تأثیر اجرای مدل ECL در حجم تسهیلات غیرجاری بانک‌ها (NPLs)

تعریف دارایی‌های مالی با کیفیت اعتباری کاهش‌یافته[1] در پیوست A از IFRS9 ارائه شده است. مطابق این تعریف کیفیت اعتباری دارایی مالی در صورتی کاهش‌یافته تلقی می‌شود که یک یا چند رویداد دارای اثر زیان‌بار در جریان‌های نقدی آتی برآوردی آن دارایی مالی واقع شده باشد. شواهدی از اینکه دارایی مالی، یک دارایی مالی با کیفیت اعتباری کاهش‌یافته است، داده‌های قابلِ‌مشاهده دربارهٔ رویدادهای زیر را شامل می‌شود:

الف- مشکلات مالی قابلِ‌ملاحظهٔ ناشر وام‌گیرنده؛ ب- نقض قرارداد، نظیر نکول یا عدم پرداخت در سررسید؛ ج- به‌دلایل اقتصادی یا قراردادی مربوط به مشکلات مالی وام‌گیرنده، وام‌دهنده (دهندگان)، امتیازی به وام‌گیرنده اعطا کند (کنند) که در غیر این‌صورت، این امتیاز اعطا نمی‌شد؛ د- احتمال وقوع ورشکستگی یا سایر تجدید سازمان‌های مالی[2] وجود داشته باشد؛ ه- ازبین‌رفتن بازار فعال آن دارایی مالی به‌دلیل مشکلات مالی؛ یا و- خرید یا ایجاد دارایی مالی با تخفیف بسیار زیاد که نشان‌دهندهٔ زیان‌های اعتباری واقع‌شده است.

[1] Credit-Impaired Financial Asset

[2] Financial reorganisation

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

به‌طورکلی، انتظار می‌رود زیان‌های اعتباری موردانتظار در طول عمر، قبل از آنکه سررسید ابزارهای مالی بگذرد، شناسایی شود. به‌طور معمول، پیش از آنکه سررسید ابزار مالی بگذرد یا قبل از مشاهدهٔ سایر عوامل خاص وام‌گیرنده که موجب تأخیر در پرداخت‌ها می‌شود (برای مثال، تجدید ساختار یا تعدیل[1]) ریسک اعتباری به‌طور قابل‌ملاحظه‌ای افزایش می‌یابد. در نتیجه، چنانچه اطلاعات معقول و معتبری که نسبت‌به اطلاعات سررسیدگذشته آینده را بهتر نشان می‌دهد، بدون صرف تلاش و مخارج زیاد در دسترس باشد، این اطلاعات باید برای ارزیابی تغییر در ریسک اعتباری استفاده شود (IFRS 9 B5.5.2). تحلیل‌گران ریسک اعتباری بانک‌ها باید عوامل تعیین‌کنندهٔ زیان‌های اعتباری را پیش از وقوع هرگونه شواهد عینی مبنی بر رخداد آن شناسایی کنند. به‌منظور ارزیابی افزایش قابل‌توجه در ریسک اعتباری مشتریان، بانک‌ها باید سیاستی مشخص و روشن که شامل معیارهای توسعه‌یافته است و می‌تواند افزایش قابل‌توجه در ریسک اعتباری را برای انواع مختلف تسهیلات از یکدیگر متمایز کند، به‌کارگیرند (چنین معیارهایی باید به‌طور کامل افشا شوند). ارزیابی ریسک اعتباری باید منحصراً بر ریسک نکول تمرکز کند (مقررات بازل، ۲۰۱۵؛ EBA، ۲۰۱۷). کاهش ارزش دارایی‌های مالی سبب می‌شود این دارایی‌ها از طبقهٔ ۲ مدل ECL به طبقهٔ ۳ منتقل شوند و زیان اعتباری موردانتظار برای کل چرخهٔ عمر محاسبه شود. با کاهش کیفیت اعتباری تسهیلات، زیان‌های اعتباری نیز به‌طور مستمر افزایش می‌یابد.

در واقع با اجرای مدل ECL، حجم ذخایر به میزان قابل‌توجهی افزایش می‌یابد. حتی برای آن دسته از دارایی‌هایی که دارای کیفیت اعتباری بالایی هستند، مدل ECL براساس احتمال نکول در ۱۲ ماه آتی محاسبه می‌شود و با وقوع اولین نشانه از افزایش قابل‌توجه در ریسک اعتباری مشتریان، میزان ذخایر افزایش یافته و برای کل چرخهٔ عمر محاسبه می‌شود.

طبق راهنمای منتشرشده توسط بانک مرکزی اروپا (۲۰۱۷) در خصوص مطالبات غیرجاری بانک‌ها، انتظار می‌رود با اجباری‌شدن اجرای IFRS 9 حداقل تمام تسهیلاتی که در طبقهٔ ۳ مدل ECL قرار می‌گیرند، در دامنهٔ راهنمای منتشرشدهٔ فوق قرار گیرند. در راهنمای منتشرشدهٔ بانک مرکزی اروپا تأکید می‌شود کفایت ذخایر در افزایش سلامت نظام بانکی دارای نقش مهمی است، ازاین‌رو همواره باید موردتوجه ویژه و تمرکز مقامات ناظر بانکی قرار گیرد. اقدامات مقامات نظارتی در بررسی کیفیت دارایی‌ها[2] (AQR) و استرس

[1] Modification or Restructuring
[2] Asset Quality Reviews, AQR

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]
[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

تست (STs) به اهمیت وجود سیستم ذخیره‌گیری مستمر و کافی در میان بانک‌ها اشاره می‌کند.

در راهنمای منتشرشدهٔ بانک مرکزی اروپا، در خصوص اندازه‌گیری صحیح مطالبات غیرجاری (NPL) و حذف بموقع آن‌ها از دفاتر، سه هدف مورد تأکید قرار می‌گیرد:

۱ـ اندازه‌گیری کافی میزان ذخایر کاهش ارزش تسهیلات از طریق متدولوژی صحیح شامل:

الف‌ـ ارزیابی صحیح کاهش ارزش تسهیلات انفرادی: تسهیلاتی که به‌صورت انفرادی دارای سطح اهمیت است، باید زیان کاهش ارزش آن‌ها نیز به‌صورت منفرد محاسبه شود و آن دسته از تسهیلاتی که به‌صورت انفرادی دارای اهمیت نیستند، می‌توانند به‌صورت گروهی موردارزیابی قرار گیرند. بانک‌ها باید برای ارزیابی زیان کاهش ارزش، جریان‌های نقدی آتی و ارزش وثایق را درست و منصفانه برآورد کنند و نسبت به ایجاد و مستندسازی سیاست‌های دوره‌ای ارزیابی میزان سازگاری و قابلیت اتکای فرایندهای ریسک اعتباری اطمینان حاصل کنند. براساس راهنمای منتشرشدهٔ بانک مرکزی اروپا، برآورد جریان‌های نقدی تسهیلات انفرادی با دو رویکرد انجام می‌گیرد: الف‌ـ تداوم فعالیت: در این رویکرد جریان‌های نقدی بدهکار یا ضامن همچنان ادامه دارد و می‌تواند برای بازپرداخت بدهی مالی استفاده شود و ب‌ـ عدم تداوم فعالیت: در این رویکرد، تسهیلات برای مدت طولانی سررسیدگذشته است، جریان‌های نقدی آتی بدهکار بسیار کم یا منفی برآورد می‌شود، وثایق عامل اصلی تولید جریان‌های نقدی است، سطح بالایی از عدم اطمینان در خصوص برآورد جریان‌های نقدی آتی وجود دارد (سود قبل از بهره، مالیات و استهلاک (EBITDA) دو سال گذشته بدهکار منفی برآورد شده است).

ب‌ـ ارزیابی صحیح کاهش ارزش تسهیلات گروهی: مدیریت بانک باید نسبت به به‌کارگیری صحیح اصول و روش‌های برآورد زیان کاهش ارزش تسهیلات به‌صورت گروهی و انطباق آن با روش‌های کنترل ریسک داخلی، استانداردهای حسابداری، و الزامات نظارتی و احتیاطی اطمینان حاصل کند. طبق الزامات IFRS9، ارزیابی گروهی کاهش ارزش تسهیلات مستلزم استفاده از اطلاعات آینده‌نگر اقتصادی است. طبق اصل شش راهنمای کمیتهٔ بازل در خصوص اندازه‌گیری مدل ECL، استفادهٔ بانک‌ها از قضاوت‌های اعتباری تجربه‌شده، به‌خصوص در زمینهٔ ارزیابی اطلاعات معقول و معتبر مبتنی بر آینده، شامل پیش‌بینی‌های متغیرهای کلان اقتصادی برای ارزیابی و اندازه‌گیری زیان اعتباری مورد انتظار ضروری است. طبق بند B5.5.5 از IFRS 9 برای تعیین افزایش قابل‌توجه در ریسک اعتباری و شناسایی ذخیرهٔ کاهش ارزش بر مبنای گروهی، واحد تجاری می‌تواند ابزارهای مالی را بر مبنای

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

ویژگی‌های مشترک ریسک اعتباری[1] و با هدف آسان‌کردن تجزیه‌وتحلیل آن‌ها به‌منظور تشخیص بموقع افزایش قابل‌ملاحظه در ریسک اعتباری گروه‌بندی کند.

۲ـ شناسایی بموقع زیان‌ها در چهارچوب استانداردهای حسابداری مربوط و قابل‌اجرا (با تمرکز بر استانداردهای IAS/IFRS) و همچنین حذف بموقع آن‌ها از دفاتر؛

درصورتی‌که واحد تجاری انتظار معقولی نسبت‌به بازیافت تمام یا بخشی از دارایی مالی نداشته باشد، باید به‌طور مستقیم مبلغ دفتری ناخالص دارایی مالی را کاهش دهد (IFRS 9.5.4.4)؛

سیاست واحد تجاری برای حذف دارایی‌های مالی از دفاتر، ازجمله نشانه‌های نبود انتظار معقول از بازیافت و اطلاعات دربارهٔ سیاست مزبور در ارتباط با دارایی‌های مالی که از دفتر حذف شده‌اند؛ اما هنوز در معرض اقدامات قانونی قرار دارند، باید افشا شود (IFRS 7,35F,e).

۳ـ به‌کارگیری متدولوژی‌های مناسب به‌منظور بهبود قابل‌توجه در کیفیت دارایی‌ها و افشای نحوهٔ کنترل ریسک اعتباری

- بانک‌ها باید از متدولوژی‌ها و روش‌های صحیح برای ارزیابی، اندازه‌گیری، و کنترل مطالبات غیرجاری استفاده کنند و به‌صورت منظم آن را موردبازنگری قرار دهند؛
- اصطلاحات، مفروضات، قضاوت‌ها، و برآوردهای مربوط به ارزیابی و اندازه‌گیری مطالبات غیرجاری باید به‌صورت شفاف مستند شود (مانند رخداد زیان‌آور، هزینه‌های اجرای وثایق، و نظایر آن)؛ و
- جهت شناخت بموقع زیان‌ها برای انواع مختلف تسهیلات رهنمود روشن ارائه شود.

مطابق با الزامات IFRS 9، با توجه به اینکه برآورد میزان ذخایر هم به‌صورت انفرادی و هم به‌صورت گروهی تحت‌تأثیر مفروضات مبتنی بر رویدادهای آینده و عوامل کلان اقتصادی نظیر GDP، نرخ بیکاری، و ارزش وثایق قرار می‌گیرد، بانک‌ها باید کلیهٔ مفروضات کلیدی و همچنین میزان کفایت آن‌ها را به‌صورت کامل مستند کنند. عدم سنجش صحیح کیفیت اعتباری پرتفوی تسهیلات سبب می‌شود در کوتاه‌مدت با اجرای مدل ECL حجم NPLs افزایش یابد و میزان زیان کاهش ارزش تسهیلات بیشتر شود که این موضوع دارای تأثیر منفی در سود انباشتهٔ بانک‌ها، نسبت سرمایهٔ عادی لایهٔ ۱[2]و درآمد تسهیلات است.

---

[1] نوع ابزار، رتبهٔ ریسک اعتباری، نوع وثیقه، تاریخ شناخت اولیه، زمان باقیمانده تا سررسید، صنعت، موقعیت جغرافیایی وام‌گیرنده، و ارزش وثیقه.

[2] Common Equity Tier 1, CET1

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

همان‌طور که نتایج حاصل از مطالعات در جدول ۱ نشان داده است، اجرای مدل ECL سبب کاهش نسبت سرمایهٔ عادی لایهٔ ۱ (CET1) بانک‌ها شده است. بالابودن حجم تسهیلات غیرجاری تأثیر اجرای این مدل بر سرمایهٔ عادی لایهٔ ۱ را تشدید می‌کند.

مقررات‌گذار IFRS 9 مطابق با مقررات شمارهٔ ۲۳۹۵/۲۰۱۷ اتحادیهٔ اروپا و مادهٔ 473a (CRR)[1]، به بانک‌ها اجازه می‌دهد اثر اجرای IFRS 9 بر سرمایهٔ بانک را در طول ۵ سال تعدیل کنند. بدین‌ترتیب، بانک‌ها هر سال بخشی از ذخایر جدید را که براثرِ اجرای مدل ECL ایجاد می‌شود، به سرمایهٔ عادی لایهٔ ۱ (CET1) برمی‌گردانند.

[1] Capital Requirements Regulation, CRR

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

جدول ۱

اثرات اجرای IFRS9 در بانک‌ها[۱]

سال	عنوان تحقیق	مؤسسه/ نهاد بین‌المللی	یافته
۲۰۱۹	تأثیرات اجرای IFRS 9 در شش بانک بزرگ انگلستان[۲]	Deloitte	افزایش میزان زیان کاهش ارزش تسهیلات بین ۲/۳ تا ۳۴/۸٪ ؛ کاهش نسبت CET1 در چهار بانک به‌طور میانگین به میزان bp۲۱/۷۵
۲۰۱۸	تأثیرات اجرای IFRS9	EBA	کاهش نسبت CET1 به میزان bp۵۱ در ۲۰ کشور عضو اتحادیهٔ اروپا[۳]
۲۰۱۸	تأثیرات اجرای IFRS 9 در کشورهای حوزهٔ خلیج‌فارس	KPMG	افزایش حجم ذخایر به میزان ۳۰/۲٪ کاهش CET1 به میزان bp۹۰ در بانک‌های کشورهای حوزهٔ خلیج‌فارس (بحرین، عمان، قطر، عربستان سعودی، امارات متحدهٔ عربی، و کویت) افزایش میانگین حجم NPLs در هشت بانک کشور عمان در سال نخست اجرای مدل ECL.
۲۰۱۸	تأثیرات اجرای IFRS9 در بانک‌های جنوب اروپا شامل (اسپانیا[۴]، ایتالیا[۵]، و پرتغال[۶])	BNP Paribas	کاهش نسبت CET1 در بانک‌های موردبررسی اسپانیا، ایتالیا، و پرتغال؛ پیش‌بینی کاهش نسبت CET1 در تمام بانک‌های اتحادیهٔ اروپا بین ۳۰ تا ۵۰ bp (میزان کاهش نسبت CET1 در بانک‌های ایتالیا بیشتر بوده است.)

[۱] مطالعات انجام‌شده، از طریق بررسی و تجزیه‌وتحلیل گزارش‌های مالی بانک‌ها انجام گرفته است.

[2] Barclays, HSBC, RBS, LBG, SCB and San UK

[3] AT, BE, CY, DE, DK, ES, FI, FR, GB, EL, HU, IE, IT, MT, NL, NO, PL, PT, SE and SI.

[4] ABANCA Corporación Bancaria, Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, Banco de Sabadell, Bankia, Banco Santander, Ibercaja Banco, CaixaBank,

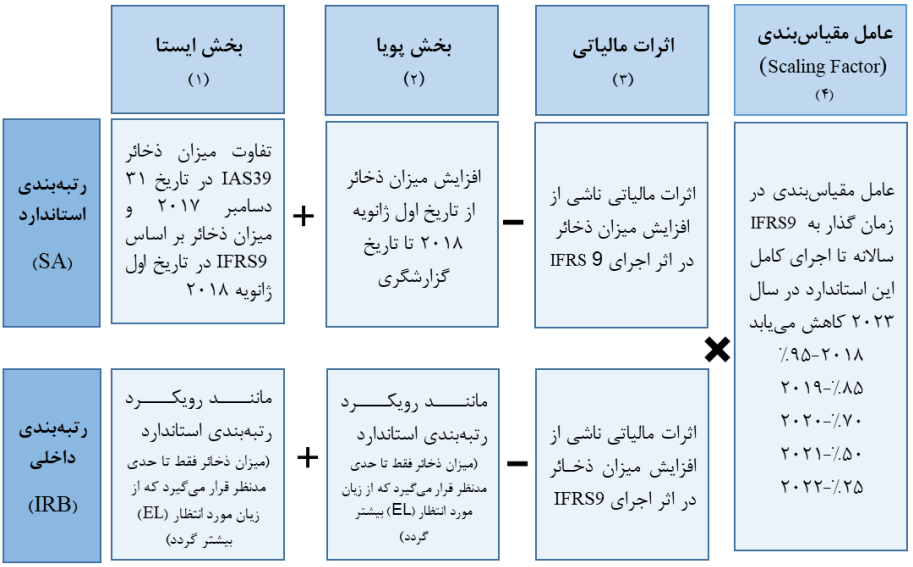
[5] Banca Carige, Banca Monte dei Paschi di Siena, Banco BPM, BPER Banca, Credito Emiliano Holding , Intesa Sanpaolo, Mediobanca - Banca di Credito Finanziario, UniCredit, Unione di Banche Italiane

[6] Banco Comercial Português, aixa Geral de Depósitos, Novo Banco

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

شکل ۱. نحوهٔ تعدیل سرمایهٔ عادی لایهٔ ۱ (CET1) ـ با فرض شروع از سال ۲۰۱۸.

منبع: دیلویت، ۲۰۱۹

نتایج حاصل از مطالعات مکنزی در سال ۲۰۱۷ نشان داده است اجرای مدل ECL بر تصمیمات استراتژیکی، سیاست‌گذاری‌ها، و کسب‌وکار بانک‌ها دارای تأثیر زیادی است و در بلندمدت با توجه بیشتر به بخش‌های اقتصادی که بانک در آن فعالیت می‌کند، سررسید قراردادها، وثایق اخذشده از مشتریان، و رتبه‌بندی‌های مشتریان بانک‌ها سبب بهبود استراتژی‌های کسب‌وکار بانک و کاهش حجم NPLs می‌شود. اجرای IFRS 9 سبب می‌شود بانک‌ها چهارچوب اشتهای ریسک خود را به‌درستی تعیین و در تخصیص منابع خود به بخش‌های اقتصادی و مشتریان دارای ریسک اعتباری بالا دقت بیشتری اعمال کنند (مکنزی، ۲۰۱۷). بنابراین، اجرای مدل ECL سبب می‌شود زیان‌های اعتباری بموقع و به‌اندازهٔ کافی شناسایی شود و این موضوع سبب بهبود مدیریت ریسک اعتباری بانک و کاهش حجم NPLs در بلندمدت می‌شود (هیئت ریسک سیستمیک اروپا[1]، ۲۰۱۷).

[1] European Systemic Risk Board (ESRB)

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]
[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

۲. ۲ تأثیر اجرای حسابداری ارزش منصفانه در حجم تسهیلات غیرجاری بانک‌ها (NPLs)

علاوه بر مدل ECL، محاسبهٔ ارزش منصفانهٔ وام‌ها نیز نقش مهمی در کاهش NPLs در بلندمدت دارد. نتایج حاصل از مطالعهٔ مؤسسهٔ CFA[1] در سال ۲۰۱۰ نشان داد حسابداری ارزش منصفانه می‌تواند نسبت به مدل زیان موردانتظار ارزش واقعی تسهیلات را بهتر نشان دهد، زیرا مدل ECL با نرخ بهرهٔ مؤثر محاسبه می‌شود و ارزش فعلی جریان‌های نقدی متناسب با تغییرات نرخ بهرهٔ بازار تغییر نمی‌کند.

برخی بانک‌ها از تعیین ارزش منصفانهٔ تسهیلات به‌عنوان راهنما در تخصیص منابع استفاده می‌کنند که تصمیم بگیرند آیا به بخش‌های اقتصادی موردنظر وام دهند یا خیر. در تعیین ارزش منصفانهٔ تسهیلات داده‌های موجود در بازار، به‌جای اینکه از دیدگاه خود بانک موردارزیابی قرار گیرد، از دیدگاه فعالان بازار ارزیابی می‌شود. این بانک‌ها از ارزش منصفانه برای تعیین قیمت صحیح وام استفاده می‌کنند که آیا تسهیلات با توجه به سطح ریسک وام‌گیرنده به‌درستی قیمت‌گذاری شده است یا خیر. لذا، اگر بانک در تخصیص منابع تشخیص دهد که ارزش منصفانهٔ وام کمتر از مقداری است که به تسهیلات‌گیرندگان می‌خواهد تخصیص دهد، می‌تواند از اعطای وام اجتناب کند و همین موضوع سبب کاهش حجم NPLs خواهد شد (شرهارت[2]، ۲۰۰۷).

بدین‌ترتیب، شناخت بموقع زیان‌های اقتصادی از طریق اجرای IFRS سبب می‌شود در سال‌های نخست اجرای این استانداردها، حجم دارایی‌های مالی با کیفیت اعتباری کاهش یافته، به میزان قابل‌توجهی افزایش یابد که این موضوع برای کشورهایی که براساس استانداردها و مقررات فعلی ذخیره‌گیری، حجم بالایی از تسهیلات غیرجاری دارند بیشتر صادق است، اما در بلندمدت می‌تواند به تخصیص بهینهٔ منابع بانک کمک کند.

به‌منظور فراهم‌کردن بسترهای اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران و همچنین تدوین سیاست‌ها و اقدامات مناسب دورهٔ گذار، لازم است در گام نخست عوامل مؤثر در ایجاد NPLs در صنعت بانکداری ایران و اثرات ناشی از اندازه‌گیری آن از طریق اجرای IFRS موردشناسایی قرار گیرد؛ لذا پرسش اول و دوم پژوهش به شرح زیر مطرح می‌شود:

پرسش ۱:

عوامل مؤثر در ایجاد و افزایش NPLs در صنعت بانکداری ایران کدام است؟

---

[1] Chartered Financial Analyst, CFA

[2] Tschirhart

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

پرسش ۲:
اثرات ناشی از اندازه‌گیری تسهیلات غیرجاری بر مبنای اجرای الزامات IFRS کدام است؟

۳ پیشینه تحقیق

در قسمت مبانی نظری نحوه شناخت، اندازه‌گیری و حذف از دفاتر تسهیلات غیرجاری از طریق اجرای IFRS (مدل ECL و حسابداری ارزش منصفانه) و همچنین آثار ناشی از اندازه‌گیری آن بر اساس الزامات این استانداردها در ابعاد زمانی کوتاه‌مدت و بلندمدت تشریح گردید. با توجه به اینکه حجم تسهیلات غیرجاری در صنعت بانکداری ایران بالا است شناخت بموقع زیان‌های اقتصادی از طریق اجرای IFRS سبب می‌شود در سال‌های نخست اجرای این استانداردها، حجم دارایی‌های مالی با کیفیت اعتباری کاهش یافته (طبقه ۳ مدل ECL) به میزان قابل‌توجهی افزایش یابد. اما باید توجه داشت در بلندمدت حجم NPLs از طریق ارزیابی صحیح کیفیت اعتباری تسهیلات کاهش یافته و منجر به افزایش شفافیت دارایی‌ها خواهد شد. در قسمت پیشینه تحقیقات مرتبط نیز تاثیر اجرای IFRS9 بر نحوه شناخت و اندازه‌گیری NPLs مورد بررسی قرار گرفته است که در برخی از آنها اثرات اجرا از دیدگاه الزامات استانداردی و در سایر موارد نظیر گزارش‌های مالی بانک‌ها به صورت کمی عنوان شده است. پیشینهٔ مطالعات مربوط به شرح جدول ۲ است. شایان ذکر است پیشینهٔ تحقیقات داخلی انجام‌شده در خصوص تأثیر اجرای IFRS در تسهیلات غیرجاری بانک‌ها بسیار محدود است.

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

جدول ۲

پیشینهٔ تحقیقات مرتبط

سال	عنوان تحقیق	محقق	یافته
۲۰۱۷	راهنمای بانک مرکزی اروپا درخصوص مطالبات غیرجاری	ECB[1]	هدف بانک مرکزی اروپا از انتشار راهنما درخصوص مطالبات غیرجاری توسعهٔ رویکرد نظارتی سازگار برای شناسایی، اندازه‌گیری، مدیریت، و حذف بموقع NPLs از دفاتر بوده است.
۲۰۱۸	اثرات اجرای IFRS9 در بانک HSBC	-	اجرای IFRS9 و مدل ECL سبب افزایش دارایی‌های مالی با کیفیت اعتباری کاهش یافته (طبقهٔ ۳ مدل ECL نسبت‌به طبقات ۱ و ۲) شده است.
۲۰۱۸	اثرات اجرای IFRS9 در مؤسسهٔ مالی کلوز برادرز[2]	-	اجرای IFRS9 و مدل ECL سبب افزایش ذخایر مربوط به دارایی‌های مالی با کیفیت اعتباری کاهش یافته (طبقهٔ ۳ مدل ECL) شده است.
۲۰۱۸	شناسایی و اندازه‌گیری تسهیلات غیرجاری	مقررات بازل (بادینو)	مکانیسم‌های صحیح اندازه‌گیری تسهیلات غیرجاری سبب شناخت بموقع و متناسب NPLs در درآمد و سرمایهٔ نظارتی بانک‌ها می‌شود.
۲۰۱۷	اندازه‌گیری مطالبات غیرجاری از طریق اجرای IFRS9: نحوهٔ برخورد با مطالبات غیرجاری بانک‌ها از ابعاد حسابداری و نظارتی	بهولا[3]	ارزیابی کیفیت دارایی‌ها از سوی مقررات‌گذاران و سرمایه‌گذاران در صورت نبودِ تعریف سازگار از نحوهٔ طبقه‌بندی دارایی‌ها دشوار است. در این مقاله، ذخایر تسهیلات و NPLs از ابعاد حقوقی، حسابداری، آماری، اقتصادی، و استراتژیک موردتوجه قرار می‌گیرد. اجرای IFRS9 سبب تغییر مقررات ذخیره‌گیری و میزان NPLs می‌شود. اجرای مدل زیان اعتباری موردانتظار مستلزم دسته‌بندی وام‌ها به طبقات مختلف است که نیاز به استفاده از روش‌های دارای قابلیت فهم را برای نحوهٔ طبقه‌بندی دارایی‌ها و وام‌ها را افزایش می‌دهد.
۲۰۱۸	فاز دوم بررسی کیفیت دارایی‌ها	ECB	نحوهٔ شناخت، اندازه‌گیری، و حذف بموقع مطالبات غیرجاری بانک‌ها براساس الزامات مدل ECL نقش مهمی در افزایش کیفیت دارایی‌ها دارد.
۲۰۱۸	مطالبات غیرجاری بانک‌ها از دیدگاه کلان	ESRB[4]	اجرای IFRS9 و مدل ECL سبب افزایش کیفیت اعتباری پرتفوی وام‌ها و کاهش حجم NPLs می‌شود. اجرای مدل ECL مستلزم جمع‌آوری حجم وسیعی از اطلاعات و افشاست که در کنار ضمانت اجرایی بالا، سبب شناخت بموقع زیان‌ها قبل از محقق‌شدن آن‌ها می‌شود.
۲۰۱۸	تأثیرات اجرای IFRS9 در کشورهای حوزهٔ خلیج‌فارس	KPMG	افزایش حجم NPLs در هشت بانک کشور عمان در سال نخست اجرای مدل ECL.
۲۰۲۰	اجرای IFRS9 در آسیا	Deloitte	نتایج حاصل از مطالعهٔ دیلویت (۲۰۱۹) نشان داده است با اجرای مدل ECL در IFRS9، در برخی از کشورها نظیر یونان سهم دارایی‌هایی که در طبقهٔ ۱ مدل ECL قرار می‌گرفتند، به میزان ۳۶٪ تا ۴۷٪ بوده است و علت آن سهم بیشتر دارایی‌های مالی با کیفیت اعتباری کاهش یافته طبقهٔ ۳

[1] European Central Bank, ECB

[2] Close Brothers

[3] Bholat

[4] European Systemic Risk Board, ESRB

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

			مدل زیان اعتباری موردانتظار است. همچنین براساس گزارش بانک سرمایه‌گذاری هونگ لئونگ[1] در مالزی که از معادل نزدیک به IFRS9 استفاده می‌کند، زیان کاهش ارزش وام‌ها (روز نخست) به میزان ۳۶٪ افزایش یافته است.
۱۳۹۶	بهای تمام‌شده یا ارزش منصفانهٔ تسهیلات کدام‌یک در زیان اعتباری شبکهٔ بانکی ایران مؤثرتر است؟	رحمانی، طاهری[2]	در شبکهٔ بانکی ایران، بهای تمام‌شدهٔ تسهیلات در مقایسه با ارزش منصفانه، زیان اعتباری بانک را بهتر پیش‌بینی می‌کند.

۴ روش‌شناسی

بالابودن حجم NPLs در صنعت بانکداری ایران می‌تواند سبب تشدید تأثیرات منفی اجرای IFRS و ازاین‌رو مانع اجرای این استانداردها یا اجرای اثربخش آن شود؛ لذا، ضروری است در گام نخست عوامل مؤثر در ایجاد و افزایش تسهیلات غیرجاری در صنعت بانکداری ایران موردشناسایی قرار گیرند.

ازآنجایی‌که به‌دلیل اجرانشدن IFRS در صنعت بانکداری ایران، داده‌های قابل‌مشاهده وجود نداشت، لذا مناسب‌ترین راه برای برآورد تأثیرات ناشی از اندازه‌گیری تسهیلات غیرجاری بر مبنای اجرای الزامات IFRS استفاده از روش پیمایشی بوده است. پژوهش حاضر از نوع تحقیقات پیمایشی است که در آن به‌منظور گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شده است.

سؤالات ۱ـ۱۸ پژوهش در راستای پاسخ‌گویی به پرسش اول (شناسایی عوامل مؤثر در ایجاد و افزایش NPLs در صنعت بانکداری ایران) و سؤالات ۱۹ و ۲۰ نیز به‌منظور پاسخ‌گویی به پرسش دوم (شناسایی تأثیرات ناشی از اندازه‌گیری تسهیلات غیرجاری بر مبنای اجرای الزامات IFRS) طراحی شده است.

ازآنجایی‌که سؤالات مربوط به پرسش اول به بررسی موضوعی یکسان می‌پردازد، لذا به‌منظور جلوگیری از تکرار، سؤالات در قالب جدول طراحی شد. سؤالات پرسشنامه، ساختار پاسخ‌دهی، و روش تجزیه‌وتحلیل و آزمون‌های مورداستفاده در جدول ۳ ارائه شده است.

[1] Hong Leong

[2] پژوهش مورداشاره با استفاده از روش تجزیه‌وتحلیل آماری انجام شده است.

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

جدول ۳

سؤالات تخصصی پرسشنامه از بعد موضوعی

پرسش	شمارهٔ سؤال	سؤال‌ها	ساختار پاسخ‌دهی	روش تجزیه‌وتحلیل و آزمون‌های مورداستفاده
پرسش اول	۱ تا ۱۸	شناسایی عوامل مؤثر در ایجاد و افزایش نسبت تسهیلات غیرجاری در صنعت بانکداری ایران	طیفی	آزمون مقایسهٔ فازی، ابزار تاپسیس، و مقایسهٔ میانگین‌ها
پرسش دوم	۱۹	بررسی میزان کسری ذخایر بانک‌ها پس از اجرای IFRS	باز	آمار توصیفی
	۲۰	بررسی مدت‌زمان لازم به‌منظور تعدیل نسبت کفایت سرمایه	ساده	

طراحی پرسشنامه، ارسال، جمع‌آوری، و تجزیه‌وتحلیل داده‌ها در سال‌های ۱۳۹۹ـ ۱۳۹۸صورت گرفته است.

در طراحی پرسشنامه از طیف لیکرت ۱۱ تایی به همراه نامه پوششی، راهنما و نمادگذاری رنگی استفاده شده است.

جامعهٔ آماری این تحقیق شامل دو طیف اصلی الف ـ دست‌اندرکاران فرایند گزارشگری مالی بانک‌ها و ب ـ صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگران است که بر اساس ویژگی‌هایشان در طیقات زیر قرار گرفتند.

لازم به ذکر است از طیف (الف) خواسته شده است به‌صورت اجماع گروهی و در قالب هویت نهادی به پرسش‌ها پاسخ دهند؛ لذا، ارائهٔ اطلاعات جمعیت‌شناختی برای این گروه موضوعیت ندارد.

۱ـ بانک‌ها به‌عنوان مجریان و تهیه‌کنندگان صورت‌های مالی بانک‌ها؛ در این قسمت با توجه به اهمیت این طبقه، نمونه‌گیری نشد و تمام‌شماری صورت گرفت؛ به‌طوری‌که تمام بانک‌ها و مؤسسات اعتباری مجاز شامل ۳۲ مورد اعم از بانک‌های خصوصی، دولتی، و مؤسسات اعتباری مجاز در نظر گرفته شد. در حقیقت در این بخش، کل جامعه پوشش داده شده است.

۲ـ حسابرسان بانکی به‌عنوان اعتباردهندگان به صورت‌های مالی؛ در این بخش، ازآنجایی‌که موضوع بانک و کسب‌وکار آن تفاوت‌های قابل‌توجهی با کسب‌وکارهای دیگر دارد و حسابرسی آن دانش، تخصص و تجربهٔ مرتبط را می‌طلبد، همهٔ حسابرسان بانکی که طی ۱۰ سال اخیر حسابرسی بانک انجام داده‌اند، شامل ۲۱ گروه حسابرسی شناسایی و به‌طور کامل پوشش

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

داده شد. در این بخش نیز نمونه‌گیری انجام نشده و کل جامعه (تعریف‌شده) پوشش داده شده است.

۳ـ نهادهای ناظر شامل بانک مرکزی، بورس اوراق و بهادار تهران، جامعهٔ حسابداران رسمی، و کانون کارشناسان رسمی دادگستری؛ این نهادها با توجه به نقش حائز اهمیت نظارتی که در فرایند گزارشگری مالی بانک‌ها بر عهده دارند، انتخاب شدند. در این بخش نیز جامعهٔ نظارتی در حد کفایت پوشش داده شده است.

۴ـ صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگران؛ در بخش شناسایی و انتخاب صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگران با هدایت و تأیید کمیتهٔ فنی راهبری، ابتدا افراد با استفاده از روش نمونه‌گیری قضاوتی هدفمند انتخاب شدند و سپس برای بهینه‌سازی از روش گلوله برفی استفاده شد. ویژگی‌های اصلی برای انتخاب عبارت بوده است از ۱ـ آشنایی کافی با گزارشگری مالی بانک‌ها و ۲ـ آشنایی نسبی با مفاهیم IFRS. با این معیار، تعداد ۵۰ نفر انتخاب شد که عموماً در تخصص‌های مرتبط شامل بانکداری، حسابداری، حسابرسی، ارزش‌گذاری و ارزیابی، و امور مالیاتی فعال بوده یا هستند. نتایج مربوط به آمار جمعیت‌شناختی صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگران به شرح جدول ۴ است.

جدول ۴

آمار جمعیت‌شناختی و تخصصی گروه صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگران

جنسیت (درصد فراوانی)		**تحصیلات (درصد فراوانی)**		**سابقهٔ کار مرتبط با گزارشگری مالی (میانگین ـ سال)**	
مذکر	مؤنث	کارشناسی ارشد	دکتری	بانکی	غیربانکی
۹۵	۵	۲۷	۷۳	۸/۳	۱۷/۴
تخصص و تجارب حرفه‌ای (درصد)					
بانکداری	حسابداری	حسابرسی	نظارت	ارزش‌گذاری	مالیاتی
۴۷	۶۲	۶۲	۳۱	۳۱	۲۰
میزان آشنایی نظری با IFRS (درصد)					
خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
۰	۲	۳۴	۵۴	۱۰	
میزان آشنایی عملی با IFRS (درصد)					
خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
۲	۱۷	۵۹	۱۵	۷	

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

آمار توصیفی ارسال و دریافت پرسشنامه‌ها براساس طبقات پرسش‌شوندگان به شرح جدول ۵ است.

جدول ۵

آمار توصیفی پرسش‌شوندگان و نرخ‌های بازگشت

طبقه	تعداد پرسشنامه ارسال‌شده	ساختار پاسخ‌دهی	تعداد پرسشنامه دریافت شده	نرخ بازگشت (درصد)
بانک‌ها	۳۲	نهادی	۲۹	۹۱
حسابرسان بانک‌ها	۱۸	نهادی	۱۴	۷۸
نظارت بانک مرکزی	۱۲	نهادی	۱۲	۱۰۰
سایر نهادهای ناظر (جامعه حسابداران رسمی، سازمان بورس و اوراق بهادار، و کانون کارشناسان رسمی دادگستری)	۴	نهادی	۳	۷۵
سازمان حسابرسی	۳	نهادی	۳	۱۰۰
صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگران	۵۰	فردی	۴۵	۹۰
جمع	۱۱۹	ـ	۱۰۶	۹۰

۵ پایایی و روایی پرسشنامه

پس از بررسی پیشینهٔ تحقیقات، نتایج مطالعهٔ نظام‌مند و مصاحبه‌های عمیق سازمان‌یافته نسخهٔ مقدماتی پرسشنامه تدوین شد؛ سپس سؤالات با نیازهای پژوهشی و اصول پرسشنامه‌نویسی تطبیق داده شد. در این مرحله، پایلوت پرسشنامه براساس نظر هفت خبره آغاز شد و تعداد ۳ نفر نیز از پیشنهادهای خبرگان منتخب مجدداً برای پایلوت انتخاب شد. سؤالات پرسشنامه به‌صورت رفت‌وبرگشتی مورداصلاح قرار گرفت و در نهایت پس از ویرایش‌های متعدد، نسخهٔ نهایی پرسشنامه تدوین شد. روایی پرسشنامه با جدول اعتبار آزمون سی. اچ لاشه[1] (۱۹۷۵) براساس نظر ۱۰ خبره مقایسه شد. ازآنجاکه حداقل نسبت روایی موردنیاز برای ۱۰ نفر پایلوت ۶۲درصد است، با توجه به اینکه خبرگان در مورد تمام

[1] C. H. LAWSHE

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

گویه‌های پرسشنامه به اجماع رسیدند، بنابراین روایی پرسشنامه نزدیک به ۱۰۰ درصد ارزیابی می‌شود.

در این پژوهش، پایایی پرسش‌های پژوهش با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ بررسی شد. ضریب آلفای کرونباخ سؤالات پرسشنامه حداقل ۰/۸۷ است که نشان می‌دهد سؤالات پرسشنامه دارای پایایی خوب و عالی است.

جدول ۶

نتایج بررسی آلفای کرونباخ

سؤال	آلفای کرونباخ
شناسایی عوامل مؤثر در ایجاد و افزایش نسبت تسهیلات غیرجاری (NPLs)	۰/۸۷

۶ یافته‌ها

در این پژوهش، برای تجزیه‌وتحلیل سؤالات پرسشنامه (سؤالات با طیف ۱۱تایی) از منطق تحلیل فازی استفاده شده است. بازه (m1 , m2 , m3) نشان‌دهندهٔ اعداد مثلث فازی است که در آن m1 دارای کمترین مقدار محتمل، m2 محتمل‌ترین رخداد، و m3 بزرگ‌ترین مقدار محتمل است. در این روش، پس از اینکه میانگین برای تمام اعداد فازی‌شده محاسبه شد، فاصلهٔ اطمینان با استفاده از توزیع تی‌استیودنت و با احتمال ۹۵ درصد برای هر سؤال برآورد شد.

پس از تشکیل آمارهٔ آزمون و نسبت درست‌نمایی مربوط به آن، آزمون‌های مربوط به سؤالات براساس فرض صفر (۷، ۸، و ۹) تست شد.

علاوه‌براین، از ابزار تاپسیس برای بررسی سطح اهمیت گویه‌ها استفاده شده است. همچنین، برای بررسی تفاوت دیدگاه‌ها به‌خصوص در ارتباط با پاسخ‌دهندگان نهادی که می‌تواند در نحوهٔ پاسخ‌گویی تأثیرگذار باشد، از آزمون ANOVA استفاده شده است.

سؤالات ۱ تا ۱۸: عوامل مؤثر در ایجاد و افزایش نسبت تسهیلات غیرجاری(NPLs)

سؤالات ۱ تا ۱۸ پرسشنامه به بررسی عوامل مؤثر در ایجاد و افزایش نسبت تسهیلات غیرجاری در بانک‌های ایران می‌پردازد. شرح این عوامل در جدول ۷ ارائه شده است که به‌منظور رتبه‌بندی گویه‌ها و تعیین درجهٔ اهمیت هر گویه نیز از آزمون رتبه‌بندی تاپسیس استفاده شده است.

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

اجرای IFRS از دو بعد می‌تواند در حجم تسهیلات غیرجاری در صنعت بانکداری ایران تأثیرگذار باشد:

۱ـ عدم طبقه‌بندی صحیح دارایی‌ها و کسری ذخایر بانک‌ها در شرایط فعلی سبب می‌شود با اجرای IFRS، حجم NPLs افزایش یابد؛ و ۲ـ نحوهٔ شناخت، اندازه‌گیری، و حذف بموقع این مطالبات از دفاتر تحت‌تأثیر اجرای الزامات IFRS9 قرار می‌گیرد و در نتیجه، اجرای استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی می‌تواند در بلندمدت سبب کاهش حجم NPLs و افزایش شفافیت در گزارشگری مالی شود.

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

جدول ۷

آزمون فرض آماری شناسایی عوامل مؤثر در ایجاد و افزایش نسبت تسهیلات غیرجاری

شماره سؤال	سؤال	میانگین	انحراف معیار	p-value	نتیجه	امتیاز
۱	فساد اقتصادی	۹/۰۴	۱/۳۳	۰/۸۶	پذیرش	۰/۷۸
۲	طولانی‌بودن فرایند قضایی وصول مطالبات و ضعف تخصص در رسیدگی قضایی به پرونده‌های بدهکاران بانکی	۸/۷۹	۱/۲۵	۰/۹۶	پذیرش	۰/۷۵
۳	ویژگی‌های محیط اقتصادی ایران	۸/۸۶	۱/۳۶	۰/۹۵	پذیرش	۰/۷۴
۴	تسهیلات اخذشده توسط اشخاص وابسته یا بانفوذ	۸/۹۵	۱/۳۳	۰/۹۱	پذیرش	۰/۷۳
۵	تکالیف تسهیلاتی	۸/۶۹	۱/۳۳	۱	پذیرش	۰.۷۲
۶	ناکارآمدی فرایندهای مدیریت ریسک و اعتبارسنجی مشتریان	۸/۶۷	۱/۴۴	۱	پذیرش	۰/۷۰
۷	ساختار اقتصاد دولتی و شبه‌دولتی	۸/۵۶	۱/۳۸	۱	پذیرش	۰/۷۰
۸	ناکارآمدی سازوکارهای فرایند وصول مطالبات در بانک‌ها	۸/۳۲	۱/۲۸	۱	پذیرش	۰/۶۷
۹	نبودِ نظام پاسخ‌گویی شفاف و دقیق	۸/۴۳	۱/۶۲	۱	پذیرش	۰/۶۴
۱۰	نداشتن استقلال هیئت‌مدیرهٔ بانک‌ها در اعطای تسهیلات و وصول مطالبات	۸/۰۸	۱/۷۷	۱	پذیرش	۰/۶۱
۱۱	نبود ثبات مدیریتی در بانک‌ها	۸/۰۶	۱/۷۹	۱	پذیرش	۰/۶۱
۱۲	ساختار سهام‌داری غیرشفاف و نامتعارف بر فرایندهای اعتباردهی و وصول مطالبات	۸/۱۲	۱/۸۰	۱	پذیرش	۰/۵۹
۱۳	ناکارآمدی فرایندهای کنترلی بازرسی و حسابرسی داخلی	۷/۷۰	۱/۶۸	۰/۸۶	پذیرش	۰/۵۴
۱۴	اجتناب مدیریت بانک از افشای رقم واقعی تسهیلات غیرجاری	۷/۷۹	۲	۱	پذیرش	۰/۵۴
۱۵	ضعف نظارت بانک مرکزی در الزام بانک‌ها به شناسایی و ذخیره گیری بموقع و به‌اندازه	۷/۴۵	۲/۲۱	۰/۷	پذیرش	۰/۴۸
۱۶	اجرای ناقص حسابداری تعهدی و شناسایی سود موهوم	۷/۴۷	۲/۳۱	۰/۷۲	پذیرش	۰/۴۷
۱۷	نبودِ نظام پاداش (جبران) متناسب با عملکرد واقعیِ مدیران	۷/۱۱	۲/۲۳	۰/۴۶	پذیرش	۰/۴۴
۱۸	برخورد مسامحه‌آمیز حسابرسان مستقل و بازرسان قانونی	۶/۷۱	۲/۳۸	۰/۲۶	پذیرش	۰/۳۷

منبع: یافته‌های پژوهش

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

نتایج نشان می‌دهد تمام عوامل طرح‌شده در ایجاد و افزایش مطالبات غیرجاری در بانک‌های ایران مؤثر شناخته شده و موردپذیرش قرار می‌گیرند.[۱]

عوامل مؤثر در ایجاد و افزایش تسهیلات غیرجاری در صنعت بانکداری ایران به‌صورت خلاصه در جدول ۸ ارائه شده است.

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

[۱] گروه بانک‌ها به تأثیر ویژگی‌های محیط اقتصادی ایران، طولانی‌بودن فرایند قضایی وصول مطالبات، ضعف تخصص در رسیدگی قضایی به پرونده‌های بدهکاران بانکی، ناکارآمدی فرایندهای مدیریت ریسک، و اعتبارسنجی مشتریان در بانک‌ها در ایجاد مطالبات غیرجاری موافقت بیشتری دارند، ولی از دیدگاه جامعهٔ حسابداران رسمی این عوامل در ایجاد مطالبات غیرجاری در بانک‌ها بی‌تأثیر است.

جدول ۸

عوامل مؤثر در ایجاد و افزایش مطالبات غیرجاری

سطح		عوامل
کلان		فساد اقتصادی طولانی‌بودن فرایند قضایی وصول مطالبات و ضعف تخصص در رسیدگی قضایی به پرونده‌های بدهکاران بانکی ویژگی‌های محیط اقتصادی ایران (بی‌ثباتی، نوسانات نرخ ارز، و تحریم‌های اقتصادی و بانکی) ساختار اقتصاد دولتی و شبه‌دولتی نبودِ نظام پاسخ‌گویی شفاف و دقیق
نظارت		ضعف نظارت بانک مرکزی در الزام بانک‌ها به شناسایی و ذخیره‌گیری بموقع و به‌اندازه
محیط حرفه		برخورد مسامحه‌آمیز حسابرسان مستقل و بازرسان قانونی
بانک	حاکمیت شرکتی	نداشتن استقلال هیئت‌مدیرهٔ بانک‌ها در اعطای تسهیلات و وصول مطالبات نبود ثبات مدیریتی در بانک‌ها تأثیر ساختار سهام‌داری غیرشفاف و نامتعارف در فرایندهای اعتباردهی و وصول مطالبات اجتناب مدیریت بانک از افشای رقم واقعی تسهیلات غیرجاری نبودِ نظام پاداش (جبران) متناسب با عملکرد واقعی مدیران ناکارآمدی فرایندهای مدیریت ریسک و اعتبارسنجی مشتریان در بانک‌ها ناکارآمدی سازوکارهای فرایند وصول مطالبات در بانک‌ها ناکارآمدی فرایندهای بازرسی و حسابرسی داخلی در بانک‌ها
	مشکلات ساختاری سیستم و کسب‌وکار بانکی	حجم بالای تسهیلات اخذشده توسط اشخاص وابسته یا بانفوذ تکالیف تسهیلاتی اجرای ناقص حسابداری تعهدی و شناسایی سود موهوم

منبع: یافته‌های پژوهش

سؤال ۱۹: بررسی میزان کسری ذخایر بانک‌ها پس از اجرای IFRS

سؤال ۱۹ به بررسی میزان کسری ذخایر بانک‌ها با توجه به رویکرد آینده‌نگر ذخیره‌گیری در IFRS می‌پردازد. این سؤال به‌صورت باز بوده و بر مبنای آمار توصیفی تحلیل می‌شود.

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

با توجه به اینکه در شرایط فعلی سهم دارایی‌های موهوم در ترازنامهٔ بانک‌های ایران بالااست[1]، اجرای مدل ECL سبب می‌شود حجم دارایی‌های مالی با کیفیت اعتباری کاهش یافته (NPLs) به میزان قابل‌توجهی افزایش یابد که میزان حجم ذخایر (محاسبهٔ مدل ECL برای کل چرخهٔ عمر) نیز متناسب با آن افزایش می‌یابد؛ بنابراین، هدف از طرح سؤال فوق سنجش میزان کسری ذخایر بانک‌ها پس از اجرای IFRS با توجه به کسری زیاد ذخایر بانک‌ها در شرایط فعلی و براساس مقررات فعلی بانک مرکزی است. فراوانی نتایج حاصل از این سؤال به شرح جدول ۹ است.

جدول ۹

فراوانی میزان کسری ذخایر بانک‌ها پس از اجرای IFRS

میزان کسری ذخایر (درصد)	برآورد فراوانی
۰ـ۲۰	۲۷
۲۱ـ۴۰	۲۲
۴۱ـ۶۰	۲۱
۶۱ـ۸۰	۱۰
۸۱ـ۱۰۰	۴

منبع: محاسبات پژوهش

به‌رغم اینکه بانک‌های بین‌المللی قبل از IFRS 9، IAS39 را اجرا می‌کردند، اجرای IFRS 9 و مدل ECL سبب شده است میزان ذخایر بانک‌ها تا حدود زیادی افزایش یابد؛ بنابراین با توجه به میزان کسری ذخایر بانک‌ها با معیارهای فعلی ذخیره‌گیری براساس مقررات بانک مرکزی، به‌نظر می‌رسد با اجرای مدل ECL حجم دارایی‌های طبقهٔ ۳ مدل زیان اعتباری موردانتظار و میزان حجم ذخایر بانک‌ها افزایش یابد. نتایج حاصل از پرسشنامه نشان می‌دهد با تغییر مقررات ذخیره‌گیری به رویکرد آینده‌نگر در IFRS 9، میزان ذخایر بانک‌های ایران به میزان قابل‌توجهی افزایش می‌یابد. از دیدگاه ۸۰ درصد از پاسخ‌دهندگان، با تغییر مقررات ذخیره‌گیری به رویکرد آینده‌نگر میزان کسری ذخایر بانک‌ها ۵۰ درصد و کمتر خواهد

[1] درحال‌حاضر با توجه به نبود شفافیت گزارش‌های مالی بانک‌ها در خصوص اقلام ترازنامه‌ای و سود و زیانی و همچنین نبود شفافیت گزارش‌های حسابرسی، آمار قابل اتکایی در خصوص حجم دارایی‌های موهوم و سودهای موهوم بانک‌ها وجود ندارد.

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

بود.[۱] با ۹۵ درصد اطمینان، میانگین تمام پاسخ‌ها در بازه ۳۳ـ۴۳ قرار دارد. براساس دیدگاه پرسش‌شوندگان، با اجرای مدل ECL میانگین میزان کسری ذخایر بانک‌های ایران ۴۱/۶۹ درصد خواهد بود.[۲]

سؤال ۲۰: بررسی مدت‌زمان لازم به‌منظور تعدیل نسبت کفایت سرمایه

یکی از عوامل بسیار مهم که سبب می‌شود نسبت کفایت سرمایهٔ بانک‌ها در ایران در سال نخست اجرای IFRS کاهش بسیاری یابد، بالابودن حجم تسهیلات غیرجاری در ترازنامهٔ بانک‌ها است. انتظار می‌رود پیاده‌سازی حسابداری ارزش منصفانه (FVA)[۳] و اجرای رویکرد سخت‌گیرانهٔ ذخیره‌گیری مدل ECL در اندازه‌گیری‌های بعدی تسهیلات، سبب کاهش سرمایهٔ نظارتی بانک‌ها شود. سؤال ۲۰ به بررسی مدت‌زمان لازم برای تعدیل نسبت کفایت سرمایهٔ بانک‌ها می‌پردازد. این سؤال نیز به‌صورت باز بوده و براساس ارزش‌دهی به تکرار در پاسخ‌ها تحلیل می‌شود.

فراوانی و درصد فراوانی استخراج‌شده برای این سؤال به شرح جدول ۱۰ است.

جدول ۱۰

فراوانی مدت‌زمان تعدیل نسبت کفایت سرمایهٔ بانک‌ها

مدت‌زمان تعدیل نسبت کفایت سرمایه (سال)	فراوانی
۲	۱
۳	۵
۴	۴
۵	۴۴
بیش از ۵	۴۶

منبع: محاسبات پژوهش

[۱] براساس سایر شواهد ازجمله مطالعهٔ نظام‌مندگزارش حسابرسی بانک‌ها، این پاسخ‌ها محافظه‌کارانه یا در مواردی سوگیرانه (تورش کم‌نمایی) به‌نظر می‌رسد. بالاترین میانگین پاسخ‌ها متعلق به مؤسسات حسابرسی است و از دیدگاه آن‌ها میزان کسری ذخایر بانک‌ها بیشتر است. میانگین پاسخ‌ها به این سؤال از دیدگاه بانک‌ها نسبت‌به سایر گروه‌ها کمتر بوده و دیدگاه آن‌ها با دیدگاه مؤسسات حسابرسی تفاوت معنادار دارد.

[۲] شایان ذکر است این اعداد نتایج حاصل از پیش‌بینی اجرا خواهد بود و ممکن است با نتایج واقعی پس از اجرا متفاوت باشد.

[3] Fair value accounting FVA

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

در شرایط فعلی، نسبت کفایت سرمایهٔ بانک‌های ایران پایین است و با اجرای مدل ECL کاهش بیشتری خواهد یافت.[۱] شایان ذکر است مقررات اتحادیهٔ اروپا به بانک‌ها اجازه می‌دهد تأثیرات افزایش حجم ذخایر (مدل ECL) بر سرمایه عادی لایه ۱ ناشی از اولین اجرا را در مدت‌زمان ۵ سال تعدیل کنند. با توجه به آزمون‌های انجام‌شده در خصوص جمع‌بندی نظرها در مورد طول دورهٔ گذار برای جبران نسبت کفایت سرمایه در بانک‌های ایران، براساس دیدگاه ۴۶ درصد از پاسخ‌دهندگان، مدت‌زمان بیش از ۵ سال برای تعدیل نسبت کفایت سرمایهٔ بانک‌ها مناسب است و ۴۴ درصد از پاسخ‌دهندگان زمان ۵ سال را برای تعدیل نسبت کفایت سرمایه انتخاب کرده‌اند؛ بنابراین طبق نظر ۹۰ درصد از پاسخ‌دهندگان، حداقل زمان ۵ سال برای تعدیل نسبت کفایت سرمایه پس از اجرای IFRS لازم است. راهکار مناسب این است که بانک‌ها اثرات کامل افزایش میزان ذخایر در نسبت کفایت سرمایه را (اجرای نخست) به‌مرورزمان تعدیل کنند که براساس نتایج این پرسش، مدت‌زمان مناسب برای این تعدیل ۵ سال و بیشتر برآورد شده است.[۲]

بدین‌ترتیب، نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد شدت اثرات منفی اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران (افق زمانی کوتاه‌مدت) سبب می‌شود دست‌اندرکاران گزارشگری مالی بانک‌ها به‌منظور کنترل میزان اهمیت این اثرات، سیاست‌ها و اقدامات مناسبی در دورهٔ گذار تدوین کنند. شرح نمونه‌ای از سیاست‌ها و اقدامات دورهٔ گذار در جدول ۱۱ ارائه شده است.

---

[۱] با توجه به درنظرگرفتن شرایط اقتصادی آینده‌نگر در تخمین مدل ECL و سخت‌گیرانه‌ترشدن معیارها نسبت‌به مقررات ذخیره‌گیری درحال‌حاضر بانک مرکزی ایران، با اجرای IFRS حجم ذخایر بانک‌ها افزایش خواهد یافت که نسبت کفایت سرمایه را کاهش می‌دهد.

[۲] گفتنی است این اعداد نتایج حاصل از پیش‌بینی اجرا خواهد بود و ممکن است با نتایج واقعی پس از اجرا متفاوت باشد.

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

جدول ۱۱

اثرات، سیاست‌ها، و اقدامات موردتوجه در دورهٔ گذار (مدل‌های اندازه‌گیری تسهیلات)

مدل اندازه‌گیری تسهیلات	اثرات (خصوصاً سال‌های نخست اجرا)	سیاست‌ها و اقدامات دورهٔ گذار
ارزش منصفانه	کاهش سود خالص بانک‌ها و نسبت کفایت سرمایه (به دلیل عدم قیمت‌گذاری صحیح ریسک اعتباری مشتریان)	ارائهٔ دستورالعمل به‌منظور نحوهٔ شناسایی زیان‌های نخست ناشی از حسابداری ارزش منصفانه
مدل ECL (اندازه‌گیری‌های بعدی)	افزایش اثرات فراچرخگی[1]	ارائه دستورالعمل به منظور تعیین صحیح آستانه‌های مربوط به افزایش قابل‌توجه در ریسک اعتباری مشتریان
	کاهش سود خالص و نسبت کفایت سرمایه (ناشی از محاسبهٔ ذخایر با رویکرد آینده‌نگر)	اجرای مقررات‌گذار IFRS 9 اتحادیهٔ اروپا در پنج سال نخست اجرای این استاندارد

منبع: یافته‌های پژوهش

۷ بحث و نتیجه‌گیری

نتایج نشان می‌دهد عوامل متعددی در سطح کلان، نظارت، محیط حرفه، و بانک در ایجاد و افزایش تسهیلات غیرجاری در صنعت بانکداری ایران تأثیرگذارند. در واقع، برخی ویژگی‌های محیط گزارشگری مالی بانک‌ها در ایران نظیر ساختار اقتصاد دولتی و شبه‌دولتی، ضعف حاکمیت شرکتی، و مکانیسم‌های کنترلی در سطح نظارت، محیط حرفه، و بانک سبب شده است نه‌تنها حجم NPLs در گذر زمان کاهش پیدا نکند، بلکه افزایش هم داشته باشد. این عوامل به طرق زیر در افزایش تسهیلات غیرجاری در صنعت بانکداری ایران تأثیرگذار بوده است:

۱ـ نبود تعریف استراتژی مشخص از طرف مدیریت ارشد برای کاهش حجم NPLS در افق زمانی تعیین‌شده؛

۲ـ اعطای تسهیلات بدون توجه به رتبهٔ اعتباری مشتریان؛

۳ـ عدم ارزیابی و سنجش کیفیت اعتباری پرتفوی تسهیلات و عدم طبقه‌بندی صحیح تسهیلات؛

[1] procyclicality

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

۴ـ نبودِ اطلاعات به‌روز از ارزش وثایق؛
۵ـ قابل‌اتکانبودن قیمت‌های کارشناسی وثایق؛ و
۶ـ اخذ وثایق ناکافی یا با امکان نقدشوندگی پایین از مشتریان.

بالابودن حجم NPLs به‌عنوان چالش اساسی اجرای IFRS مطرح است، زیرا تأثیر الزامات اجرای استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی در نحوهٔ شناخت و اندازه‌گیری این دارایی‌ها سبب تشدید اثرات کوتاه‌مدت اجرای این استانداردها از بعد افزایش قابل‌توجه در حجم ذخایر و کاهش نسبت کفایت سرمایه در صنعت بانکداری ایران خواهد شد. این پیامدها (از حیث جهت و نه مبالغ) با نتایج حاصل از مطالعات نهادهای بین‌المللی نظیر EBA در سال ۲۰۱۸، دیلویت در سال ۲۰۱۹ـ ۲۰۲۰، بانک بی‌ان‌پی پاریباس در سال ۲۰۱۸، و مؤسسهٔ کلوزبرادرز در سال ۲۰۱۸ که در خصوص بررسی اثر اجرای IFRS 9 انجام شد، سازگار است. بالابودن شدت اهمیت این پیامدها خصوصاً در سال‌های نخست اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران، مستلزم توجه ویژه سیاست‌گذاران، مقررات‌گذاران، و مقامات ناظر بانکی است.

کسب شناخت نسبت‌به عوامل مؤثر در افزایش حجم NPLs می‌تواند از دو بعد برای مقرارت‌گذاران، سیاست‌گذاران، و مقامات ناظر اثربخش باشد:

۱ـ شناسایی عوامل مؤثر در ایجاد NPLs در صنعت بانکداری ایران و برطرف‌کردن برخی از عوامل نظیر ضعف حاکمیت شرکتی و سازوکارهای کنترلی به‌منظور فراهم‌کردن بسترهای اجرایی پیاده‌سازی IFRS. زیرا فراهم‌سازی بستر اجرای IFRS سبب کاهش حجم NPLs شده و از تأثیر اجرای این استانداردها بر حجم ذخایر و نسبت کفایت سرمایه بانک‌ها می‌کاهد؛ و
۲ـ تحت‌تأثیر قرارگرفتن سیاست‌ها و اقدامات گذار به IFRS (نظیر مدت‌زمان لازم برای تعدیل نسبت کفایت سرمایه بانک‌ها) ناشی از اثر اجرای این استانداردها بر خالص ارزش ترازنامه و نسبت کفایت سرمایه بانک‌ها در ایران.

۸ پیشنهادهای تحقیقات آتی

در این پژوهش، سعی شد عوامل مؤثر در ایجاد و افزایش تسهیلات غیرجاری در صنعت بانکداری ایران و تأثیرات ناشی از اندازه‌گیری آن از طریق اجرای الزامات IFRS موردبررسی قرار گیرد. ارائهٔ راهکارهای بالقوه به‌منظور کاهش حجم تسهیلات غیرجاری در صنعت بانکداری ایران از اهمیت بسیاری برخوردار است، زیرا بالابودن حجم NPLs سیاست‌ها و نحوهٔ پیاده‌سازی این استانداردها را به‌شدت تحت‌تأثیر قرار می‌دهد؛ بنابراین، پیشنهاد

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]
[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

می‌شود راهکارهای کاهش NPLs از ابعاد کلان، نظارت، محیط حرفه، و بانک به‌عنوان یکی از سیاست‌ها و اقدامات گذار به IFRS، موضوع تحقیقات آتی قرارگیرد تا بتوان با برطرف‌کردن یکی از چالش‌های اساسی اجرای IFRS، بستر پیاده‌سازی این استانداردها را در صنعت بانکداری ایران فراهم کرد.

۹ محدودیت‌های تحقیق

با توجه به اینکه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی هنوز در صنعت بانکداری ایران اجرا نشده است، لذا امکان راستی‌آزمایی پاسخ برخی سؤالات نظیر مدت‌زمان لازم برای تعدیل نسبت کفایت سرمایهٔ بانک‌ها و برآورد میزان کسری ذخایر بانک‌ها در صورت اجرای IFRS فراهم نبود. علاوه‌براین، با توجه به نبود شفافیت گزارش‌های مالی بانک‌ها در خصوص افشای رقم واقعی تسهیلات غیرجاری و همچنین نبود شفافیت گزارش‌های حسابرسی، به‌نظر می‌رسد پرسش‌شوندگان میزان کسری ذخایر بانک‌ها را پس از اجرای IFRS به‌صورت محافظه‌کارانه و با کم‌نمایی پاسخ داده‌اند. همچنین، با توجه به اینکه این پژوهش مشخصاً در صنعت بانکداری ایران انجام شده است، لذا نتایج آن قابلیت تعمیم به سایر صنایع را ندارد.

فهرست منابع

بدری، ا. (۱۳۹۵). چرخهٔ معیوب سود موهوم بانک‌ها، روزنامه دنیای اقتصاد، شماره ۳۹۷۰.

رحمانی، ع.؛ و طاهری، م. (۱۳۹۶). بهای تمام‌شده یا ارزش منصفانهٔ تسهیلات کدام‌یک بر زیان اعتباری شبکهٔ بانکی ایران مؤثرتر است؟ *فصلنامهٔ پژوهش‌های پولی- بانکی*، ۱۰(۳۳).

Baudino, P., Orlandi, J., & Zamil, R. (2018). The identification and measurement of nonperforming assets: a crosscountry comparison. *Bank for International Settlements, Financial Stability Institute.*

Bholat, D., Lastra, R. M., Markose, S. M., Miglionico, A., & Sen, K. (2018). Non-performing loans at the dawn of IFRS 9: regulatory and accounting treatment of asset quality. *Journal of Banking Regulation*, 19(1), 33-54.

BNP Paribas (2018). The Impacts of IFRS9 first-time, Adoption on Southhern European Banks.

Board, E.S.R, (2019). Macroprudential approaches to non-performing loans.

Board, E.S.R., (2017). Financial stability implications of IFRS 9.

CFA Institute, (2010). Consideration of the Arguments against Fair Value as the Measurement Basis for Financial Instruments

Close Brothers Group plc. (2018). IFRS 9 Transition Report.

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]

Darbyshire, P., & McDonald, H. (2004). Choosing response scale labels and length: Guidance for researchers and clients. *Australasian Journal of Market Research*, 12(2), 17-26.

Deloitte. (2019). After the first year of IFRS 9 Analysis of the initial impact on the large UK banks.

Deloitte. (2020). IFRS 9 in Asia .

European Central Bank. (2017). Guidance to banks on non-performing loans.

European Central Bank. (2018). Asset Quality Review Phase 2 Manual.

HSBC Holdings plc. (2018). Report on Transition to IFRS 9 'Financial Instruments'.

KPMG. (2018). IFRS 9: Transition impact on banks in the Gulf Cooperation Council.

McKinsey, (2017). IFRS 9: A silent revolution in banks' business models.

Tschirhart, J., O'Brien, J. M., Moise, M., & Yang, E. (2007). Bank commercial loan fair value practices. *Finance and Economics Discussion Series.*

[Downloaded from jmbr.mbri.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.26453355.1401.15.52.2.3]